

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор Державної освітньої установи
«Навчально-методичний центр
з питань якості освіти»

Віктор МЕЛЬНИК

22 серпня 2022 р.

ПОГОДЖУЮ

Голова Державної служби якості освіти
України

Руслан ГУРАК

29 серпня 2022 р.

ПРОГРАМА

**підвищення кваліфікації педагогічних працівників
«Підготовка експертів до оцінювання професійних компетентностей
вчителів початкових класів під час сертифікації-2022»**

ПРОГРАМА
підвищення кваліфікації педагогічних працівників
«Підготовка експертів до оцінювання професійних компетентностей
вчителів початкових класів під час сертифікації-2022»

Розробники програми	<p><i>Якименко О.В.</i>, перший заступник Голови Державної служби якості освіти України, кандидат економічних наук</p> <p><i>Величко Н.О.</i>, заступник директора – начальник відділу освітніх програм департаменту акредитації та моніторингу Державної служби якості освіти України, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник</p> <p><i>Кардаш Н.В.</i>, головний спеціаліст відділу освітніх програм департаменту акредитації та моніторингу Державної служби якості освіти України, кандидат педагогічних наук, доцент</p> <p><i>Кишинська А.В.</i>, головний спеціаліст відділу освітніх програм департаменту акредитації та моніторингу Державної служби якості освіти України, кандидат психологічних наук</p> <p><i>Семенова О. В.</i>, головний спеціаліст відділу освітніх програм департаменту акредитації та моніторингу Державної служби якості освіти України, кандидат історичних наук</p> <p><i>Тимейчук А.Л.</i>, головний спеціаліст відділу освітніх програм департаменту акредитації та моніторингу Державної служби якості освіти України</p>
Цільова група	Педагогічні, науково-педагогічні працівники закладів освіти з досвідом роботи в початковій школі не менше ніж п'ять років
Обсяг програми	30 год./ 1 кред. ЄКТС
Форма підвищення кваліфікації	Дистанційна
Мета	Формування єдиного розуміння змісту професійних компетентностей вчителя початкових класів для

	об'єктивного експертного оцінювання
Завдання	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ознайомлення з історією сертифікації та результатами пілотного проекту сертифікації в Україні за 2019 – 2021 роки. 2. Формування уявлень про місію експерта, його роль та повноваження. 3. Ознайомлення з Методикою експертного оцінювання професійних компетентностей учасника сертифікації шляхом вивчення його практичного досвіду роботи у 2022 році. 4. Формування умінь об'єктивно оцінювати професійні компетентності вчителя початкових класів. 5. Ознайомлення з вимогами щодо заповнення експертного висновку та роботи з ним.
Напрями	Правовий, психологічний, педагогічні технології, інформаційно-цифрові технології.
Перелік компетентностей, що вдосконалюватимуться	<p>Загальні компетентності:</p> <ul style="list-style-type: none"> - здатність виявляти ініціативу в освітній діяльності щодо підвищення якості освіти на різних її рівнях; - здатність до міжособистісної взаємодії, роботи в команді, спілкування з представниками інших професійних груп різного рівня (соціальна компетентність); - здатність до прийняття ефективних рішень у професійній діяльності та відповідального ставлення до обов'язків, мотивування педагогів до досягнення спільної мети (лідерська компетентність). <p>Професійні компетентності:</p> <p>Мовно-комунікативна, предметно-методична, інформаційно-цифрова, психологічна, емоційно-етична, прогностична, організаційна, інноваційна, рефлексивна, компетентність педагогічного партнерства, здатність до навчання упродовж життя.</p>
Очікувані результати	- знання: світових стандартів і практик сертифікації; історії

	<p>сертифікації педагогічних працівників в Україні; нормативно-правової бази сертифікації педагогічних працівників в Україні; методики експертного оцінювання професійних компетентностей учасника сертифікації шляхом вивчення його практичного досвіду роботи у 2022 році; процедури оцінювання професійних компетентностей учасника сертифікації у 2022 році; повноважень та змісту роботи освітнього експерта; елементи конфліктології;</p> <p>- єдине розуміння змісту показників та критеріїв професійних компетентностей вчителя початкових класів;</p> <p>- уміння здійснювати об'єктивне експертне оцінювання професійних компетентностей вчителя початкових класів; заповнювати робочу документацію експертів; аналізувати та узагальнювати отримані дані; заповнювати експертний висновок;</p> <p>- розуміння суті термінів «сертифікація», «експерт», «координатор», «компетентність», «критерій», «показник» та оперування ними.</p>
<p>Документ, що видається за результатами підвищення кваліфікації</p>	<p>Сертифікат</p>

Орієнтовний розподіл годин за видами діяльності

№	Назва модулю та тем	Кількість годин		
		Лекції	Самостійна робота	Усього
1.	Філософія сертифікації			
1.1.	Основи сертифікації	2	-	2
1.2.	Місія експерта у сертифікації	2	1	3

1.3.	Організація третього етапу сертифікації у 2022 році	2	1	3
		6	2	8
2.	Професійні компетентності вчителя початкових класів			
2.1.	Професійний стандарт та концептуальні засади Нової української школи	2	1	3
2.2.	Професійні компетентності вчителя початкових класів: зміст, критерії, показники	4	1	5
		6	2	8
3.	Вивчення практичного досвіду роботи учасника сертифікації у 2022 році			
3.1.	Особливості вивчення практичного досвіду роботи учасника сертифікації та технологія його експертного оцінювання	3	4	7
3.2.	Робоча документація експертів	2	1	3
3.3.	Експертний висновок	1	1	2
3.4.	Підсумки сертифікації	1	-	1
		7	6	13
Оцінювання результатів навчання (тестування)		-	-	1
Усього		19	10	30

Розподіл годин за видами діяльності має орієнтовний характер; послідовність і кількість годин на вивчення окремих тем може змінюватися у межах часу, передбаченого Програмою, з урахуванням потреб педагогічних та науково-педагогічних працівників тощо.

Вибір форм організації освітнього процесу, методів і засобів навчання здійснює суб'єкт підвищення кваліфікації для досягнення результатів навчання, визначених Програмою.

Система та критерії оцінювання результатів навчання педагогічних та науково-педагогічних працівників визначаються суб'єктом підвищення кваліфікації.

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Модуль 1 ФІЛОСОФІЯ СЕРТИФІКАЦІЇ

Тема 1.1. Основи сертифікації

Поняття сертифікації: мета та різновиди сертифікації. Світові стандарти і практики оцінювання професійних компетентностей вчителя. Історія сертифікації педагогічних працівників в Україні. Нормативно-правова база сертифікації педагогічних працівників в Україні.

Результати пілотного проекту сертифікації вчителів початкових класів у 2019-2021 рр. Переваги сертифікації.

Тема 1.2. Місія експерта в сертифікації

Роль експерта у сертифікації, професійний імідж. Вимоги до експертів. Вплив особистісно-ділових та професійних якостей експерта на результат сертифікації. Повноваження експертів та зміст роботи експертної групи. Етичні принципи та норми роботи експертів. Елементи конфліктології.

Самостійна робота: самоаналіз психологічної готовності до роботи в команді (тестування «Здатність до командної роботи», «Імпульсивність», «Концентрація уваги»).

Тема 1.3. Організація третього етапу сертифікації у 2022 році

Організаційні особливості процедури третього етапу сертифікації у 2022 році.

Методика експертного оцінювання професійних компетентностей учасника сертифікації шляхом вивчення його практичного досвіду: правові засади; професійні компетентності, їх критерії та показники; складові вивчення; методи збору інформації.

Суб'єкти забезпечення третього етапу сертифікації: організаційний координатор, технічний координатор, експертна група/експерти, їхня роль, повноваження, взаємодія з іншими суб'єктами.

Робоча документація експертів.

Самостійна робота: опрацювання методики експертного оцінювання професійних компетентностей учасника сертифікації.

Модуль 2

ПРОФЕСІЙНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Тема 2.1. Професійний стандарт та концептуальні засади Нової української школи

Концептуальні засади НУШ та Професійний стандарт за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)». Трудові функції вчителя. Загальні і професійні компетентності вчителя.

Вимоги НУШ до професійної діяльності вчителя. Професійний стандарт як інструмент планування індивідуальної траєкторії професійного розвитку вчителя.

Самостійна робота: опрацювання професійного стандарту, аналіз трудових функцій вчителя початкових класів за педагогічними категоріями.

Тема 2.2. Професійні компетентності вчителя початкових класів: зміст, критерії, показники

Поняття професійної компетентності вчителя. Зміст професійних компетентностей вчителя початкових класів. Критерії та показники оцінювання професійних компетентностей учасників сертифікації.

Самостійна робота: опрацювання змістового наповнення показників та критеріїв професійних компетентностей.

Модуль 3

ВИВЧЕННЯ ПРАКТИЧНОГО ДОСВІДУ РОБОТИ УЧАСНИКІВ СЕРТИФІКАЦІЇ У 2022 РОЦІ

Тема 3.1. Особливості вивчення практичного досвіду роботи учасника сертифікації та технологія його експертного оцінювання

Самопрезентація вчителя: формат, зміст, вимоги. Оцінювання професійних компетентностей за критеріями та показниками під час самопрезентації вчителя.

Спостереження за навчальними заняттями: оцінювання професійних компетентностей за критеріями та показниками.

Самоаналіз заняття учасником сертифікації.

Особливості організації інтерв'ю з учасником сертифікації (вимоги до

формулювання запитань та проведення інтерв'ю).

Самостійна робота: аналіз самопрезентації вчителя; спостереження та аналіз навчального заняття; підготовка схеми самоаналізу заняття (перелік питань для самоаналізу заняття); підготовка змісту інтерв'ю (запитання, проблематика обговорення).

Тема 3.2. Робоча документація експертів

Робоча документація експертів (робоча таблиця вивчення практичного досвіду, таблиця експертного оцінювання, експертний висновок): зміст, алгоритм роботи з пакетом робочої документації.

Робоча таблиця вивчення практичного досвіду: заповнення, умовні позначення якісних показників, особливості використання таблиці під час вивчення практичного досвіду.

Заповнення таблиці експертного оцінювання: бальна система оцінювання критеріїв професійних компетентностей; механізм переведення якісних показників в бали за критерій; обрахунок балів за кожен професійну компетентність.

Самостійна робота: заповнення робочої таблиці вивчення практичного досвіду роботи учасника сертифікації за результатами самопрезентації, спостереження за навчальними заняттями, інтерв'ю.

Заповнення таблиці експертного оцінювання: переведення якісних показників Робочої таблиці в кількісні показники (бали) за критерій та обрахунок балів за кожен професійну компетентність.

Тема 3.3. Експертний висновок

Форма експертного висновку. Методичні рекомендації щодо заповнення експертного висновку. Особливості заповнення експертного висновку.

Практична робота: заповнення експертного висновку.

Тема 3.4. Підсумки сертифікації

Порівняння результатів самооцінювання та експертного оцінювання професійних компетентностей учасника сертифікації. Окреслення перспектив професійного зростання та розробка індивідуальної траєкторії професійного розвитку учасника сертифікації.

Підсумкове тестування на виконання програми підвищення кваліфікації педагогічних працівників «Підготовка експертів до оцінювання професійних компетентностей вчителів початкових класів під час сертифікації-2022».

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Нормативно-правові акти

1. Закон України «Про запобігання корупції».
2. Закон України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні».
3. Закон України «Про освіту».
4. Закон України «Про повну загальну середню освіту».
5. Указ Президента України № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні»
6. Постанова Кабінету Міністрів України № 711 від 24.06.2022 року «Про початок навчального року під час дії правового режиму воєнного стану в Україні»
7. Постанова Кабінету Міністрів України від 15 серпня 2011 р. № 872 «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах».
8. Постанова Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 р. № 800 «Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників».
9. Постанова Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2018 р. № 1190 «Про затвердження Положення про сертифікацію педагогічних працівників».
10. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 988-р «Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року».
11. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2017 р. № 1018-р «Про схвалення Концепції розвитку охорони психічного здоров'я в Україні на період до 2030 року».
12. Наказ Міністерства освіти і науки України від 02 жовтня 2018 р. № 1047 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо виявлення реагування на випадки домашнього насильства і взаємодії педагогічних працівників із іншими органами та службами».
13. Наказ Міністерства освіти і науки України від 06 жовтня 2010 р. № 930 «Про затвердження Типового положення про атестацію педагогічних працівників», зареєстрований у Міністерстві юстиції України 14 грудня 2010 р. № 1255/18550.
14. Наказ Міністерства освіти і науки України від 08 червня 2018 р. № 609 «Про затвердження Примірного положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти».
15. Наказ Міністерства освіти і науки України від 16 липня 2018 р. № 776 «Про затвердження Концепції розвитку педагогічної освіти».
16. Наказ Міністерства освіти і науки України від 18 жовтня 2019 р. № 1313 «Деякі питання організації та проведення супервізії».

17. Наказ Міністерства освіти і науки України від 23 квітня 2018 р. № 414 «Про затвердження Типового переліку спеціальних засобів корекції психофізичного розвитку дітей з особливими освітніми потребами, які навчаються в інклюзивних та спеціальних класах закладів загальної середньої освіти», зареєстрований у Міністерстві юстиції України 11 травня 2018 р. за № 582/32034.
18. Наказ Міністерства освіти і науки України від 23 квітня 2019 р. № 536 «Про затвердження Положення про інституційну форму здобуття загальної середньої освіти», зареєстрований у Міністерстві юстиції України 22 травня 2019 р. за № 547/33518.
19. Наказ Міністерства освіти і науки України від 25 квітня 2013 р. № 466 «Про затвердження Положення про дистанційне навчання», зареєстрований у Міністерстві юстиції України 30 квітня 2013 р. за № 703/23235.
20. Наказ Міністерства освіти і науки України від 25 червня 2018 р. № 676 «Про затвердження Інструкції з діловодства у закладах загальної середньої освіти», зареєстрований у Міністерстві юстиції України 11 вересня 2018 р. за № 1028/32480.
21. Наказ Міністерства освіти і науки України від 29 квітня 2020 р. № 574 «Про затвердження Типового переліку засобів навчання та обладнання для навчальних кабінетів і 8ТЕМ-лабораторій», зареєстрований у Міністерстві юстиції України 07 травня 2020 р. за № 410/34693.
22. Наказ Міністерства освіти і науки України від 30 листопада 2020 р. № 1480 «Про затвердження Методичних рекомендацій з питань формування внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладах загальної середньої освіти».
23. Наказ Міністерства освіти і науки України від 8 вересня 2020 р. № 1115 «Деякі питання дистанційного навчання», зареєстрований у Міністерстві юстиції України 28 вересня 2020 р. за № 941/35224.
24. Наказ Міністерства освіти і науки України від 8 вересня 2020 р. № 1115 «Деякі питання дистанційного навчання», зареєстрований у Міністерстві юстиції України 28 вересня 2020 р. за № 941/35224.
25. Наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 23 грудня 2020 р. № 2136 «Про затвердження професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)».
26. Наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 23 грудня 2020 р. № 2136 «Про затвердження професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)».

27. Наказ Державної служби якості освіти України від 01 березня 2019 р. № 01-11/9 (в редакції наказу Державної служби якості освіти України від 01 серпня 2022 р. 01-10/74) «Про внесення змін до методики експертного оцінювання професійних компетентностей учасників сертифікації».
28. Наказ Державної служби якості освіти України від 01 серпня 2022 р. № 01-10/73 «Про анкету самооцінювання».

Література:

29. Андреевкова В.Л., Байдик В.В., Войцях Т.В., Калашник О. А. Запобігання та протидія проявам насильства: діяльність закладів освіти: навч.-метод. посіб. Київ: ФОП Нічога С. О, 2020. 196 с.
30. Андрощук І.М. Підвищення кваліфікації слухачів у закладах післядипломної педагогічної освіти в умовах сталого розвитку інформаційного суспільства. І Міжнародний науково-практичний WEB-форум «Розбудова єдиного відкритого інформаційного простору освіти впродовж життя». Харків. 26 – 28 березня 2019 р. С. 147–149.
31. Андрощук І. М. Управління мотивацією професійного розвитку педагогів в умовах регіональної системи післядипломної педагогічної освіти. Педагогічний альманах. 2013. Вип. 20. С. 183–188.
32. Андрощук І., Калюжна Т. Розвиток професійної компетентності дорослих осіб в умовах формальної та неформальної освіти. Професійна і неперервна освіта / Edukacja zawodowa i ustawiczna / Professional and lifelong education. Варшава, 2019. № 4. С. 261–277.
33. Безпечна і дружня до дитини школа в контексті реформи «НУШ» / В. Пономаренко та ін. Київ: Алатон, 2020. 64 с.
34. Бобровський М.В., Горбачов С.І., Заплотинська О.О. Рекомендації до побудови внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладі загальної середньої освіти. Київ: Державна служба якості освіти, 2019. 240 с.
35. Інклюзивне навчання в закладах загальної середньої освіти: керівництво для тренерів: навч.-метод. посіб. Київ, 2018. 174 с.
36. Національний звіт за результатами міжнародного дослідження якості освіти PISA-2018 / кол. авт.: М. Мазорчук (осн. автор), Т. Вакуленко, В. Терещенко, Г. Бичко, К. Шумова, С. Раков, В. Горох та ін.; Український центр оцінювання якості освіти. Київ: УЦОЯО, 2019. 439 с.
37. Олешко П. С., Андрощук І.М., Оксенюк І.Л. Використання електронного освітнього ресурсу для організації самостійної роботи слухачів у закладі післядипломної педагогічної освіти зі змішаною формою навчання. Технологія змішаного навчання в системі відкритої післядипломної освіти: підручник / за заг. ред. В. В. Олійника, ред. кол.: С. П. Касьян, Л. Л. Ляхоцька, Л. В. Бондаренко, ДВНЗ «Ун-т менеджменту освіти». Київ, 2019. С. 132 – 145.
38. Організаційно-методичні засади діяльності інклюзивно-ресурсних

- центрів: навч.-метод. посіб. / за заг. ред. М.А. Порошенко та ін. Київ: 2018. 252 с.
39. Панок В. Г. Прикладна психологія. Теоретичні проблеми: монографія. Київ: Ніка-Центр, 2017. 188 с.
40. Панченко Г. Д., Шевченко А. Ф. Інформаційно-освітнє середовище в професійній підготовці вчителя. Педагогічна освіта: теорія і практика. 2012. Вип. 11. С. 69–81.
41. Пасі Салберг. Фінські уроки 2.0: Чого може навчитися світ з освітніх змін у Фінляндії / пер. з англ. А. Р. Шиян; наук. ред. Р. Б. Пиян. Харків: Видво «Ранок», 2017. 240 с.
42. РІБА-2018. Результати. (Том I). Що учні знають та вміють робити: Міжнародний звіт за результатами міжнародного дослідження якості освіти РЕіА-2018 (переклад українською мовою) / переклад.: Ларіна Т. В.; Український центр оцінювання якості освіти. Київ: УЦОЯО, 2019. 324 с.
43. Соловійова О. Д., Дубровська Є. В. Організація роботи з розв'язання проблем насильства в загальноосвітньому навчальному закладі: методичні рекомендації. Київ: 2016. 81 с.
44. Створення індивідуальної програми розвитку для дітей з особливими освітніми потребами: метод, посіб. / за заг. ред. Н.З. Софій. Київ: ТОВ Видавничий дім «Плеяди», 2015. 66 с.
45. Створення системи служб порозуміння для впровадження медіації за принципом «рівний-рівному/рівна-рівній» та вирішення конфліктів мирним шляхом у закладах освіти. Київ: ФОП Нічога С.О. 2018. 174 с.
46. Універсальний дизайн в освіті: посіб. / за заг. ред. Н.З. Софій. Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2015. 76 с.

Електронні ресурси:

47. Бабко Т. М., Банах О. В., Вознюк А. В., Коломоєць Г. А., Кудрик Л. Г., Мельник О. М. Нова українська школа: організація взаємодії з батьками учнів: навч.-метод. посіб. Київ: Видавничий дім «Освіта», 2020. 208 с. URL: <https://lib.imzo.gov.ua/wa-data/public/site/books2/navchalno-methodychny-posibnyky/dlya-pedpraysivnykiv/Metod-Babko.pdf>.
48. Булінг в учительській: як розпізнати і запобігти. URL: <https://nus.org.ua/articles/buling-v-uchytelskij-yak-rozpoznaty-i-zapobigty/>.
49. Від керівника до лідера: практичні поради для директорів шкіл та керівників відділів освіти: посібник. URL: https://issuu.com/polinagoch/docs/edadvice_prosvit_mf_final/s/10128553.
50. Гурак Р.В. Сертифікація вчителів може перейти в садочки, базову та профільну школи. URL: <https://nus.org.ua/news/sertyfikatsiya-vchyteliv-mozhe-perejty-v-sadochky-bazovu-ta-profilnu-shkoly/>.
51. Інклюзивне навчання: інформаційний посіб. для вчителів ЗЗСО /упор.: Наталія Софій, Юлія Найда. Київ, 2019. URL: http://www.jointaid.org.ua/wp-content/uploads/2019/12/School_inclusive_education_brochure-2019.pdf.

52. Моніторинг НУШ: результати та рекомендації (перший етап 2019–2020). URL:
https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/34103/1/NUSH_monitorynh_7.08_2.pdf.
53. Онлайн-платформи та програми для перевірки тексту на плагіат. URL:
<http://osvita.ua/vnz/76907>.
54. Особистий бренд вчителя: що це і як його створити. URL:
<https://nus.org.ua/articles/osobystyj-brend-vchytelya-shho-tse-i-yak-jogo-stvoryty/>.
55. Профіль інклюзивних вчителів: що вони мають знати та вміти. URL:
<https://nus.org.ua/articles/profil-inklyuzyvnyh-uchyteliv-shho-vony-mayut-znaty-ta-vmity/>.
56. Руслан Гурак: 82% вчителів успішно пройшли сертифікацію. URL:
<https://old.sqe.gov.ua/index.php/uk-ua/hovyny/942-ruslan-hurak-82protsent-vchyteliv-u>.
57. Спільне викладання в інклюзивному класі: метод, матеріали / укладач: Софій Н. З. Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2015. 70 с. URL:
<http://ussf.kiev.ua/ieeditions/287/1/>.
58. Супервізія: професійна підтримка і професійний розвиток педагогів: порадник для супервізорів (наставників). URL:
<http://www.ussf.kiev.ua/images/news/2019.09.18/%D0%A1%D1%83%D0%BF%D0%B5%D1%80%D0%B2%D1%96%D0%B7%D1%96%D1%8F.pdf>.
59. Три мети професійного стандарту вчителя – пояснює Лілія Гриневич / Сайт: «Нова українська школа». URL: <https://nus.org.ua/news/try-mety-profesijnogo-standartu-vchytelya-poyasnyuye-liliya-grynevych/>.
60. Ціннісні орієнтири сучасної української школи. URL:
<https://mon.gov.ua/storage/app/media/Serpneva%20conferentcia/2019/Presentatsia-Roman-Stesichin.pdf>.
61. Як вчителю не стати жертвою булінгу. URL: <https://nus.org.ua/articles/yak-vchytelyu-ne-staty-zhertvoyu-bulingu/>.
62. Як вчителю підвищити кваліфікацію поза ІППО – механізм. URL:
<https://nus.org.ua/articles/yak-vchytelyu-pidvyshhyty-kvalifikatsiyu-pozai-ippo-mehanizm/>.